

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

КОМАРОВА НАТАЛЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 364.62-786(569.4)

**КООРДИНОВАНА ІНТЕРВЕНЦІЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ ДУШЕВНОХВОРИХ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ
ІЗРАЇЛЮ**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2019

Магістерською роботою є рукопис.

Робота виконана в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Сургова Світлана Юріївна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили.

Рецензент: кандидат наук держуправління, доцент
Штирьов Олександр Миколайович
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 27 червня 2019 року о 10:00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись в бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціальна реабілітація душевнохворих є однією з найактуальніших проблем сучасної соціальної роботи. Психічні хворі – це особи, в яких у зв'язку з розладами діяльності головного мозку порушується правильне сприйняття і усвідомлення оточуючого та змінюється їх поведінка. Психічна хвороба спричиняє за собою часткову або повну втрату пристосованості хворого до умов навколишнього середовища.

Проблема реабілітації душевнохворих має ряд позитивних моментів не лише з моральної точки зору (гуманного ставлення до душевнохворих), але й з економічної, так як після проходження курсу соціальної реабілітації велика ймовірність того, що клієнт повністю, або хоча б частково, інтегрується в суспільство і стане його повноцінним членом. Однією з дієвих методик реабілітації в світі визнана методика координованої інтервенції.

Ми розуміємо координовану інтервенцію як багатоетапну методику, управління хворобою, що об'єднує весь шлях соціального і трудового відновлення та адаптації психічнохворих.

Комітет експертів з реабілітації ВООЗ (1963р.) наголосив, що реабілітація – це процес, метою якого є запобігання інвалідності під час лікування захворювань і допомога хворому у досягненні максимальної фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності, на яку він буде здатний в межах існуючого захворювання.

Висвітлення соціальної реабілітації, як процесу цілеспрямованої діяльності з індивідом з відновлення втрачених або придбаних у ході соціалізації навичок і умінь, присвячені праці Басова Н. Ф., Дементьєвої Н.Ф, які наполягають на тому, що соціальна реабілітація – це діяльність, спрямована на відновлення людиною втрачених функцій в суспільстві, втрачених соціальних зв'язків і відносин у зв'язку з інвалідністю, віковими змінами або в зв'язку з перебуванням в кризовій ситуації.

Аналіз літературних джерел підтвердив той факт, що в науковців не має єдиного визначення поняття «реабілітації», опису його структури та змісту, особливо що стосується зазначеної нами методики координованої інтервенції в роботі з душевнохворими.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична й практична розробленість зумовила вибір теми нашого дослідження: «Координована інтервенція як метод підвищення адаптаційних можливостей душевнохворих на прикладі реабілітаційного центру Ізраїлю».

Об'єкт дослідження – процес реабілітації душевнохворих.

Предмет дослідження – координована інтервенція як метод успішної реабілітації душевнохворих.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка координованої інтервенції як методу успішної реабілітації душевнохворих в соціумі.

Відповідно до мети нами були визначені такі **завдання дослідження** :

- на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрити сутність поняття «психологічна реабілітація» душевнохворих;
- охарактеризувати особливості роботи соціальних працівників з душевнохворими в Україні та Ізраїлі;
- провести діагностику стану психологічної реабілітації душевнохворих;
- здійснити аналіз і виявити ефективність методики координованої інтервенції як умови успішної реабілітації душевнохворих.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження було використано наступні **методи дослідження**, а саме: теоретичні – вивчення, аналіз і узагальнення психологічної-педагогічної літератури, навчальних та методичних видань з досліджуваної проблеми; синтез; порівняння та узагальнення даних; теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з окресленої проблеми дослідження, спостереження, порівняльний аналіз та узагальнення досвіду соціальної роботи з людьми похилого в Україні та зарубіжних країнах.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні поняття «координована інтервенція» як методу підвищення адаптаційних можливостей душевнохворих; координована інтервенція успішно впливає на реабілітацію душевнохворих людей.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення про поняття «психологічна реабілітація» та структуровано інформацію щодо сутності координованої інтервенції як умови успішної реабілітації душевнохворих людей.

Практична значущість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в процесі загально-педагогічної і спеціальної підготовки майбутніх соціальних працівників в ході вивчення таких дисциплін, як: «Соціальна педагогіка», «Технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів», «Соціальна робота у різних сферах», «Психологія», «Соціальна та корекційна педагогіка».

Експериментальна база дослідження: реабілітаційний центр психічного здоров'я міста Арада, Ізраїль. В експерименті приймали участь сорок пацієнтів та десять співробітників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на XXI Всеукраїнській науково-практичній конференції : Могилянські читання – 2018 : «Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 16 листопада 2018 р.); XIII Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2018 : «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадянського суспільства як чинник соціальної безпеки України» (м. Миколаїв, 6 червня 2019 р.);

Публікації. Основні теоретичні та методологічні положення роботи представлені у статтях:

– Комарова Н.В. Психосоціальна реабілітація пацієнтів з психічними розладами / Н.В. Комарова // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – Випуск 22 (64).

– Комарова Н. В. Координована інтервенція як умова успішної реабілітації душевнохвориху соціумі / Н. В. Комарова // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXI Всеукраїнська науково-практична конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 51-53

- Комарова Н.В. Вплив активної молоді на політику підтримки душевнохворих в суспільстві Ізраїлю / Н.В. Комарова // Ольвійський форум – 2018 : : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: XIII Міжнародна науково-практична конференція «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадянського суспільства як чинник соціальної безпеки України»». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 48-50

Структура роботи: магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел із 98 найменувань. Загальний обсяг магістерської роботи становить 112 сторінки, із них основного тексту 71 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання; окреслено об'єкт і предмет; сформульовано гіпотезу дослідження; схарактеризовано основні методи роботи; розкрито наукову новизну; аргументовано теоретичне та практичне значення; подано відомості про апробацію результатів дослідження; представлено інформацію про публікації, структуру й обсяг магістерської роботи.

У **першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДУШЕВНОХВОРИХ»** здійснено теоретичний аналіз поняття «психологічна реабілітація» в науково-педагогічній літературі. Визначено особливості роботи соціальних працівників з душевнохворими. Особливою метою соціальної роботи в сфері охорони здоров'я є забезпечення професійної допомоги людям, чиї можливості соціального функціонування в співтоваристві з іншими людьми порушені або можуть бути порушені внаслідок захворювання, обмеження можливостей або нещасного випадку. Для того, щоб досягти цієї мети, професіонал повинен керуватися в своїй роботі розумінням індивідуальності, теоріями психології розвитку і формування людини, знанням життєвого циклу, що охоплює все існування індивіда від народження до смерті.

Досліджено особливості роботи соціального працівника з душевнохворими та з'ясовано головне завдання соціальної роботи в області психічного здоров'я, яке полягає в допомозі хворим та їхнім родинам справлятися з соціальними та емоційними проблемами. Основним у практиці соціальної роботи в області душевного здоров'я є поліпшення взаємин індивіда з середовищем шляхом полегшення переживань, пов'язаних зі стресами, і посилення зовнішніх і внутрішніх копінгових ресурсів, тобто ресурсів, які допомагають людині самостійно справлятися зі скрутними ситуаціями.

З'ясовано, що на всій території Ізраїлю існують відповідні служби підтримки душевнохворих та їх сімей. Послуги для даної категорії клієнтів включають групи підтримки братів і сестер, батьків, дорослих дітей та матерів. Крім того, кожен член родини має право на декілька індивідуальних розмов. Центри надають інформацію та рекомендації сім'ям з питань законів, прав інвалідів та отримання кошика реабілітації, тощо.

У другому розділі «КООРДИНОВАНА ІНТЕРВЕНЦІЯ – УМОВА УСПІШНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДУШЕВНОХВОРИХ» з'ясовано, що основною метою і завданням реабілітації душевнохворих є не повернення здоров'я, а пошук і розкриття функціональних можливостей індивіда для полегшення його життя і повноцінного існування в суспільстві, а тому весь комплекс заходів реабілітації спрямований на відновлення і розвиток активного соціального суб'єкта, особистості, здатної до вольових зусиль, трудової мотивації, саморозвитку. Таким чином, ціль реабілітації душевнохворих полягає в тому, щоб самі інваліди не виключалися з суспільства та не перетворювались тільки в об'єкт його турботи і піклування, а були повноцінними його членами.

Згідно з провідними науково-методологічними підходами визначено сутність і зміст методики координована інтервенція, яка включає в собі широкий набір стратегій, спрямованих на допомогу особам з важкими психічними захворюваннями; в поєднанні з фахівцями знижується вразливість до хвороб і ефективно вирішуються симптоми у хворого.

З метою діагностики стану проблем та поширених симптомів душевнохворих проведено констатуючий експеримент. Під час його проведення використовувалися такі методи як анкетування, спостереження та інтерв'ю.

Для дослідження було обрано кількісний метод дослідження – опитування, а саме анкетування. Анкетний опитувальник, складений за всіма відповідними вимогами, має контрольні запитання для перевірки достовірності наданих відповідей. Опитування проводилось у письмовій формі та анонімно. Перед початком опитування було проведено інструктаж стосовно особливостей заповнення анкет, а також надано коротку інформацію про актуальність і важливість цього дослідження.

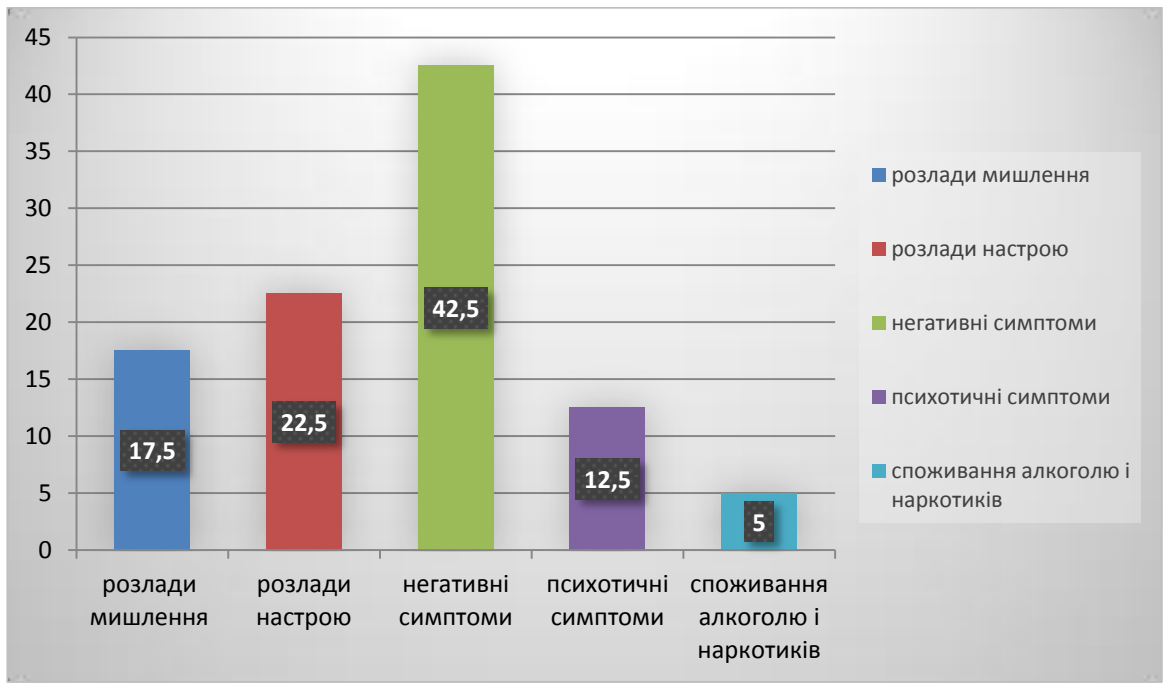

Рис.1 Результати констатувального експерименту

Як бачимо з діаграми з 40 хворих, які беруть участь в експерименті, у 7 (17,5%) спостерігаються проблеми з мисленням, у 9 (22,5%) – проблеми настрою, у 17 (42,5%) є негативні симптоми, у 5 (12,5%) – психотичні симптоми і у 2 (5%) споживання алкоголю і наркотиків.

Таким чином, на основі отриманих даних в процесі діагностики стану психологічної реабілітації душевнохворих ми дійшли висновку, що найбільш поширеною проблемою є прояв негативних симптомів. Дана проблема серйозно ускладнює життя хворого і це може свідчити про наближення рецидивів захворювання. Отже, стан психологічної реабілітації душевнохворих знаходиться на недостатньому рівні. Тому перед нами постало актуальне завдання, пов'язане з вдосконаленням стратегій, які допоможуть справитися з найбільш розповсюдженими проблемами і симптомами душевнохворих.

У третьому розділі «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ОРГАНІЗАЦІЇ КООРДИНОВАНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК УСПІШНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДУШЕВНОХВОРИХ В СОЦІУМІ» представлено впровадження методики координованої інтервенції в роботу центру реабілітації осіб з розладами психічного розвитку.

Висновки, зроблені під час теоретичного аналізу проблеми психологічної реабілітації душевнохворих потребували перевірки. З цією метою було проведено формуючий експеримент. Дослідження проводилося протягом 2018-2019 рр. у реабілітаційному центрі «ХЄЦ» м. Арада, Ізраїль.

Перелік симптомів	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент
Управління хворобою	0	20
Ефективне вирішення проблем	5	15
Знання хвороби	1	39
Соціальна підтримка	20	39
Розлади мислення	7	5
Розлади настрою	9	5
Негативні симптоми	17	5
Психотичні симптоми	5	3
Споживання наркотиків і алкоголю	2	2

Рис.2 Зведені результати формувального експерименту

Отримані дані підтверджують доцільність реалізації методики координована інтервенція для душевнохворих, які отримують послуги в типових умовах психіатричного реабілітаційного центру, і припускають, що участь в програмі пов'язана з перевагами в лікуванні захворювань, прогресом в одужанні і поліпшенням функціонування. Ці дані свідчать про те, що контрольовані дослідження є наступним кроком до оцінки впливу програми IMR.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на підставі отриманих результатів здійсненого дослідження зроблено наступні висновки.

1. Систематизовано теоретичні засади дослідження основних понять та категорій; визначено їх сутність. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито сутність поняття «психологічна реабілітація» душевнохворих.

Психологічна реабілітація – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення зруйнованих або втрачених індивідом суспільних зв'язків і відносин внаслідок порушення здоров'я зі стійким розладом функцій організму (інвалідність), зміни соціального статусу (літні громадяни, біженці і вимушені переселенці, безробітні тощо), девіантної поведінки особистості (неповнолітні особи, які страждають алкоголізмом, наркоманією та токсикоманією, що звільнилися з місць ув'язнення і т.п.).

2. Досліджено особливості роботи соціальних працівників з душевнохворими та охарактеризовано особливості роботи соціальних працівників з душевнохворими в Україні та Ізраїлі. Встановлено, що робота, яка ведеться соціальними працівниками з душевнохворими в Ізраїлі немає аналогів в Україні. В Українському суспільстві робляться перші кроки у покращенні стану здоров'я душевнохворих, тому на часі запозичення Ізраїльського досвіду в роботу з душевнохворими.

3. Визначено мету, принципи, завдання, методи реабілітації душевнохворих та розкрито сутність і зміст методики координованої інтервенції. Координована інтервенція – це реабілітаційне втручання, загальними цілями якого є допомогти людям з психічними порушеннями отримати інформацію та розвинути навички, які допоможуть їм зменшити наслідки хвороби на своє життя, встановлюючи та досягаючи значних особистих цілей для них. Головна мета реабілітації душевнохворих – покращення якості життя душевнохворих пацієнтів та допомога їм у розкритті життєвого потенціалу, мінімізація негативного впливу стигматизації та можливої дискримінації осіб з розладами психіки.

4. Проведено діагностику стану психологічної реабілітації душевнохворих та виявлено ефективність методики координованої інтервенції як умови успішної реабілітації душевнохворих. Так, управляти хворобою не міг жоден пацієнт (результати констатувального експерименту). А після проведення ряду заходів 20 осіб зуміли управляти своєю хворобою (результати формувального експерименту).

Учасники повідомили про значне зниження вираженості симптомів від вихідного рівня. Крім того, пацієнти констатували деякі поліпшення в ефективності стратегії подолання симптомів хвороби, що вимірюються за шкалою навичок подолання від базової інформації. Самоконтроль над хворобою покращився, про що свідчить збільшення балів за шкалою IMR від

вихідного до пост тестового. Так, управління хворобою спостерігається у 20 клієнтів; ефективно

8

навчилися вирішувати свої проблеми 15 осіб проти 5 на початковому етапі; всі 39 клієнтів обізнані про свою хворобу; негативні симптоми стали проявлятися лише у 5 осіб (на початку цей показник було відмічено аж у 17 осіб). Учасники також поліпшили свої знання про психічні захворювання після лікування і спостереження за хворобою.

5. У ході дослідження, нами було здійснено аналіз і виявлено ефективність впровадження методики координованої інтервенції як умови успішної реабілітації душевнохворих. Реабілітація душевнохворих є однією з центральних проблем в суспільстві і її успіх залежить від особливостей психічної хвороби (нозологічної приналежності, форми, тяжкості перебігу), віку хворих до моменту захворювання, структури преморбідної особи і властивих для неї установок, від професійних навичок, від функціональної оцінки можливостей самих хворих, а також рівня їхньої адаптації і реадптації.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів указаної проблеми. Подальші науково-педагогічні пошуки передбачають вивчення теоретичних та методологічних засад організації самоосвіти соціальних працівників у роботі з координованою інтервенцією. Результати дослідження можуть бути використанні в процесі загально-педагогічної і спеціальної підготовки майбутніх соціальних працівників та на курсах підвищення кваліфікації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ

– Комарова Н.В. Психосоціальна реабілітація пацієнтів з психічними розладами / Н.В. Комарова // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – Випуск 22 (64).

– Комарова Н. В. Координована інтервенція як умова успішної реабілітації душевнохвориху соціумі / Н. В. Комарова // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXI Всеукраїнська науково-практична конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 51-53

- Комарова Н.В. Вплив активної молоді на політику підтримки душевнохворих в суспільстві Ізраїлю / Н.В. Комарова // Ольвійський форум – 2018 : : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: XIII Міжнародна науково-практична конференція «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадянського суспільства як чинник соціальної безпеки України»». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 48-50

АНОТАЦІЯ

Комарова Н. В. КООРДИНОВАНА ІНТЕРВЕНЦІЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДУШЕВНОХВОРИХ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ ІЗРІЛЮ. – Рукопис.

Магістерська робота зі спеціальності 231 – Соціальна робота. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Магістерська робота присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних засад та експериментальній перевірці координованої інтервенції, як методу успішної реабілітації душевнохворих в соціумі.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито сутність поняття «психологічна реабілітація» душевнохворих. Охарактеризовано особливості роботи соціальних працівників з душевнохворими в Україні та Ізраїлі. Проведено діагностику стану психологічної реабілітації душевнохворих. Здійснено аналіз і виявлено ефективність методики координованої інтервенції як умови успішної реабілітації душевнохворих.

Ключові слова: координована інтервенція, соціальна робота, центр реабілітації душевнохворих, соціальні послуги, соціальне обслуговування, діагностика, реабілітація.

АННОТАЦИЯ

Комарова Н.В. Координированная интервенция как метод повышения адаптационных возможностей душевнобольных на примере реабилитационного центра ИЗРАИЛЯ. - Рукопись.

Магистерская работа по специальности 231 - Социальная работа. - Черноморский национальный университет имени Петра Могили.

Магистерская работа посвящена научному обоснованию теоретических основ и экспериментальной проверке координированной интервенции, как методу успешной реабилитации душевнобольных в социуме.

На основании анализа психолого-педагогической литературы раскрыта сущность понятия «психологическая реабилитация» душевнобольных. Охарактеризованы особенности работы социальных работников с душевнобольными в Украине и Израиле. Проведена диагностика состояния психологической реабилитации душевнобольных. Осуществлен анализ и выявлена эффективность методики координированной интервенции как условия успешной реабилитации душевнобольных.

Ключевые слова: координированная интервенция, социальная работа, центр реабилитации душевнобольных, социальные услуги, социальное обслуживание, диагностика, реабилитация.

ANNOTATION

Komarova N. Coordinated intervention as a method of increasing the adaptive capacity of the mentally ill on example of the rehabilitation center of ISRAEL. - Manuscript.

Master's degree work, specialization 231 - Social work. - Peter Graves Black Sea National University.

The master's work is devoted on the scientific substantiation of the theoretical foundations and experimental verification of coordinated intervention, as a method of successful rehabilitation of the mentally ill in society.

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the essence the concept of “psychological rehabilitation” of mentally ill patients is disclosed.

Characterized the specifics of social workers with mentally ill in Ukraine and Israel. Was carried the diagnostics of psychological rehabilitation of the mentally ill.

The analysis was carried out and the effectiveness of the method of coordinated intervention was identified as a condition for the successful rehabilitation of the mentally ill.

Key words: coordinated intervention, social work, rehabilitation center for the mentally ill, social services, social services, diagnostics, rehabilitation.

